

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN, községi iskolai igazgató, egyleti pézstárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

Eszmék az iskola nevelő hatásáról.

Nappjainkban szeretik emlegetni, hogy a mai iskola nem nevel. Tanító és tanár — mondják az illetők — csak tanítanak és nem nevelnek. E vád alaptalanságát bebizonyítjuk alább. E helyt azzal kezdjük elmefuttatásunkat, hogy fölfevül jelentjük ki, hogy az iskola a nevelésnek elsőrendű territoriuma. Az iskolának, mint ilyennek vannak általános és különös nevelési céljai. Az iskolai nevelés általános célja a nevelés közös célja egyszeremind. Vallás-erkölcsi alapon t. i. a tanuló a kötelességteljesítés tudatára emelve az önboldogulás elérésére segíteni. Az iskolai nevelés különös célja pedig az említett általános, közös célok elérése mellett a különféle életcélokra való képesítés.

Hogy az általános és különös nevelési célokat az iskola foganatosíthassa, iskolai eljárásunkban különféle feladatokat kell sikeresen megoldanunk. Az iskolai élet feladatai, hogy ismereteket közöljünk, az erkölcsi nemesedés fakadó csirait tovább fejlesszük, a jó, szép, igaz és nemes iránti előszeretetet ápoljuk. Az iskolának továbbá a tanuló elméjét élesíteni és értelmét képeznie kell, hogy a tanuló a tanulásra képes legyen. Kifejlesztendő az iskolában az önálló alkotásra való képesség is. Azonkívül irányt kell a tanuló elé tüzni, növelni lelkesedését, nemkülönböztetve rend- és tisztaságszeretetre, következetességre, testi és lelki épségének megóvására szoktatni őt. És végül az iskolában meg kell tanítani a gyermeket, hogy a tanultakat miképen kell alkalmazni az életben, vagyis a tanuló az életre elő kell készíteni. Szóval: az iskolai nevelés feladata a tanulmányi és erkölcsi képzés. Amarra vonatkozik az ész, értelem, és emlékezet művelése ismeretközlés és öntudatos képzés által. A tanulmányi képzés feladata továbbá, hogy megtanítsa a tanuló gondolkodni, szoktassa a helyes gondolkodásra, szabatos ítélethezásra képesítse, az emlékezetét erősítse, a szép előhaladásban képezze. Az erkölcsi képzés által pedig az iskolának nevelnie kell romlatlan sziveket, s a tanuló fejletlen, de jóra fogékony kedélyébe belécsipegetni az Isten, az embertársak, a haza és önmagunk iránti kötelességeket: tehát vallás-erkölcsi nemesedéssel kell boldogítani a tanuló s a felebaráti és az emberszeretetet s a honszeretemet igéit csipegetni szívébe. Meg kell tanulni a növendéknek, hogy az életben az egyéni és polgári kötelességek teljesítése alól magát senki sem vonhatja ki. Igazságszeretővé, szeliddé, őszintévé,

egyenes, nyílt jelleművé, szorgalmas, munkás egyénné neveltessék a növendék, hogy majdan életcélját sikerrel szolgálhassa s a társadalomnak hasznos tagja lehessen. Végre akarátát a rosra való hajlandóságtól el kell vonni s megacézolni a végből, hogy nagy tettek véghezvitelére készséges és képes legyen. Mind igen fontos feladat! De különösen a felebaráti szeretet lehető ápolására első sorban gond fordítandó. Igen szépen ecseteli ennek szükségességét Szász Károly a következő sorokban: „Az iskola egy nagyobb családi ház, a hol számos család gyermekei második otthonukat találják. Oly egyenlők ott, mint a testvérek a maguk tulajdonképeni otthonukban. Az iskola egy kis világ, melyben különböző rangu, rendű, állapotu, nemzetiségű, felekezetű és faju egyének érintkeznek s mindnyájan egy Isten gyermekei, egy haza fiai, közös apjak az iskolában a tanító. Nekik ott először is egymást kell megszeretniök, egymással összeszokniök; mint valódi testvéreknek nem szabad kérdeniök: te ki vagy; csak azt kell tudniök, érezniök, hogy mindnyájan testvérek. Azután ez egymásiránti testvéri indulatot át kell vinniök minden emberre, egymás szülői, — testvérei, — hozzátartozóira, végre mindazokra is, a kik mindenikökre idegenek, még azokra is, a kiket nem ismernek, a kiket soha sem láttak. Az általános emberszeretetet már az iskolában kell a gyenge gyermeki szívbe csipegetni, hogy majd az életbe kilépve, az emberben csak az embert lássák, a kit mint felebarátot, s egy Isten gyermekét, — szeretniök kell, hogy még mielőtt magok az életbe kilépnének, szülőikre is jótékonyan hasson gyermekeik emberszerető indulata, s a mi gyakran történik — a szülők javuljanak gyermekeiktől. Így a tanító a gyermek által közvetőleg a szülők s az egész nép oktatója, nevelője lehet, mert az általa az iskolában elhíntett jó mag, esetleg a családi élet köztalaján fog kikelni. („Néptanítók Lapja“, 1884. 1. szám.)

Végül kiváló súlyt kell helyezni az erkölcsi képzésre. Nem szabad a tanulmányi nevelés mellett az erkölcsit és a kedélyt háttérbe szorítani. Pedig sok esetben ez történik. Ily esetekre igen helyes Kiss Áron dr. megjegyzése: „Annyira az értelem befolyása alatt áll egész iskolaügyünk, hogy még a képzés érzelmi mozzanatai is csupa lélek nélküli formák közt mozognak . . . Az egyoldalú értelmi mivelés rideggé teszi az élet tavaszát, a gyermeki kort.“ (Kiss Áron dr. „Iskolai élet.“ „Néptanítók Lapja“ 1884. 81. szám.)

Az erkölcsi képzésnek nagy segítői a példázatok, a lelkes beszéd, az intelmek és történeti elbeszélések. Gaz-

dag tárházat találjuk ezeknek Nagy Antal győregyházmegyei áldozár „Hitelemzés példákban” című kitűnő művében, melyet gyakorlati segédkönyvül irt lelkészek, tanítók és nevelők számára. A könyv élő neveléstana a vallás-erkölcsös nevelésnek.

Említém, hogy az iskolának nemcsak tanítani, hanem nevelnie is kell. Általánosan hangoztatott panasz, hogy a mai iskola nem nevel. A kik ezt hangoztatják, azoknak a neveléstudományról s különösen a mai iskola szervzetéről fogalmuk sincs. Az iskola neveli a testet a rendszeres tornáztatás, az egészségügyi szabályok megértetése és megtartása s az egészségnek megfelelő ülés és testtartás eszközözése által. Tanterve kivitelével pedig fejleszti az összes lelki tehetségeket, képi az értelmet és emlékezetet, még pedig összhangzatosan. Műveli a kedélyt, aczélozza az akaratot. Nyujt tehát értelmi képzést, érzelmi képzést (kedélynemesítést) és akarat képzést. Csakhogy mindezt nem elvont szabályok predikálásával, hanem chablonszerűleg teszi, hanem öntudatos megkülönböztetéssel mindent a maga helyén eszközöz. Az intések, buzdítás és dorgálás, a fenytések, szóval a fegyelmezési eljárás csak mintegy külső részei az iskola nevelői hatásának. Nagyrészt csak a jó szokásokra, szorgalomra, pontosságra és szabályos rendre szoktatnak. Az igazi és főbb eszköze, tényezője az iskolai nevelésnek maga a tanítás. Ez képezi az „összes erőket összhangzatosan”. Ez fejleszti az összes értelmi és erkölcsi tehetségeket. Épen azért a tantárgyak elsőrendű és igen hatásos nevelői tényezők az iskolai nevelésben. Csak az, aki jól ismeri a feladatokat, melyeket az egyes tantárgyakkal elérni törekszik az iskolai nevelés, az, de csak az mérlegelheti helyesen és teljesen, hogy az iskola a tanítással mennyire nevel! Tekintsük csak p. o. a történelmi tanulás feladatát. „Az egyén lelki életrajzát, a mint érzelmes, megható vonásokban lép a remekírók lapján az ifju elme elé, kiegészíteni a társadalom erkölcsi életének rajzával: ez nemes és fontos célja az iskolai történelmi tanításnak. Feladata: megértetni az erkölcsi eszméket, melyek megvalósításában a népek és társadalmi körök küzdelme fáradozik, felvilágosítani az állami s általában a művelt életnek, a civilizációnak érdemét és feltüntetni az irányok és érdekek harcát a kultura céljainak megközelítésében. Nem a száraz tények és események felsorolásával, melyek a növendék emlékezetét terhelik, a nélkül, hogy értelmét felvilágosítanak s érzelmét nemesítenék, hanem főleg az állami és társadalmi intézmények taglaló ismertetésével és azon szükségletek és indító okok megvilágításával, melyek megállapításukhoz vezettek s átalakulásukra hatottak, fogja a történelmi oktatás feladatát teljesíthetni. A történet iskolai tanításának igazi pedagógiai céljai: az által, hogy a történelmi alapfogalmakat megalkóttattja és a főbb társadalmi és állami feladatokat és intézményeket megvilágosítja, maradó érdeket kelteni azon formák iránt, melyekben az emberiség történelmi munkássága nyilvánult és melyeknek hatása alatt áll még korunk művelődése is; tiszteletet ébreszteni mindazon eszmék és intézmények iránt, melyek az emberiség kulturái és erkölcsi emelkedésének koronként tényezői valának, megértetve jelentőségüket a műveltség hatására nézve.”

Kérdem: mikor az iskolai tanítás e szép feladatokat teljesíti, vajjon nem nevel-e szívet-lelket?! Nem oktat, int, óv és bátorít-e?! Vagy mikor az irodalmi oktatásban a költői művek taglalásakor a költészet és szónoklat remekeinek magyarázása alkalmával figyelembe veszi a lelki jelenségeket, az emberi érzelme-

ket és indulatokat, az érzelem és akarat nyilvánulásait, azokat taglalja, magyarázza és vonatkoztatja: nem nevelői hatást gyakorol-e? Már magában az irodalmi oktatás nem egyéb, mint a tanulók lelki életének nevelése. Hát még mennyi nevelői hatás van a vallás- és erkölcsstan tanításában, s mennyi éretik el a többi, valamennyi tantárggyal!

Különben, hogy az iskola csakugyan nevel (és pedig főleg a tanítás által) bizonyosra az, hogy az iskolázott s művelt ember érzelmei rendszeren nemesebbek, szenvedélyei sokkal korlátozottabbak, fékezettebbek, akaratereje aczélozottabb, kitartása szívósabb; az iskolázott ember lelke humánusabb s hajlamai szelidebbek, mint minden tanulatlan egyénnél szokott lenni. Valóban, az iskolai élet úgy a hogy van: erkölcsnemesítő, tehát kétségen kívül nevelői feladatának is megfelel. És ne is mondja senki, hogy az iskolának nem volnának nevelői feladatai: vagy hogy azokat nem teljesítené! Az iskolai neveléstől manap mindenki megköveteli, hogy az iskolázott ember jobb, okosabb, nemesebb legyen, mint az aki nem járt iskolába. És épen az az egyik fő-érdeme iskoláinknak, hogy e szép nevelői feladatot csakugyan teljesítik. Értelmiségünk ismeretgazdagság és alaki műveltség, köznépünk pedig erkölcsi nemesedés tekintetében különbözik a nem iskolázott egyénektől. Ugyan hol képeztetett olyanná, hogy e különbség tényleg létezik?... Azért féltre az alaptalan vélekedéssel, mely csak a dolgok nem ismerését bizonyítja, vádol a hangoztatók részéről. Iskoláink tényleg egy eszmény után törekszenek. És ez eszményt a tanulók természetének ezerfélesége s hajlamok annyira különböző állapota daczára el is éri, vagy legtöbbször megközelíti. S el is képzelhetetlen valami, hogy az iskola azt ne tegye. Ugyan mit művelne annyira év alatt, ha a hajlamokat nem szelídítene, a kedélyvilágot nem nemesítené s a nemzet fiatalágának közös irányt nem adna!... És ezt tesszük is. Egy ideál felé törekszünk. Célunk, hogy minden egyén, ki iskolai nevelésben részesült, a hajlamok különfélesége és az egyediség érvényrejutása mellett közös műveltségi nívóra s erkölcsi fokra emeltessek.

Mennyiben segíti az iskolát nevelői eljárásában a fegyelmezés, erről egy más alkalommal.

Dortsák Gyula.

A népiskolák értesítőiről.

II.

A népiskolai értesítőkből foglaltak egymásutánjára nézve mi is a már megszokott sorrendet ajánljuk, t. i.

- 1-ször a vizsgálatok sorrendjét,
- 2-ször az iskolaszék tagjainak névjegyzékét,
- 3-ször a tanító személyzetet a hittanítókéval együtt. A hittanítókat egy külön cím alatt, ha t. i. többen vannak.
- 4-szer egy osztály tantárgyait s mindjárt utána az osztály növendékeinek névsorát s folytatólag a többi osztályok tantárgyait és tagjait,
- 5-ször statisztikai adatokat,
- 6-ször az iskolába a felvételt, a tanítás-díjt s egyéb közlendőket.

A legtöbb értesítő e sorrendet tartja meg. De e címek alatt e berendezés nem minden értesítőnél egyforma. Például némely értesítőben a nagyobb osztály van lefelől s ezután fokként a kisebbek, másban megfordítva; egyben a fiúk és leányok egy névsorba foglalva, másban külön-külön. Több ilyeszerű eltérést látunk, melyek felsorolása helyett e helyen inkább azok elrendezé-

rése utalunk, hogy így az értesítők minél összhangzóbbak legyenek.

A vizsgálatok sorrendje az idő szerint következ- zék s nem az osztályok szerint; de leghelyesebb, ha az idő és osztály fokozatosan jönnek egymásután. Például, hol az osztályokat külön-külön egy-egy tanító tanítja, ott legyen előbb az I-ső osztály s azután a II-ik vizsgálata. Így a kisebb osztályosok hamarabb nyerik meg a szün- időt is, kikkel így méltányosabban is járunk el, tekintve kisebb voltukat.

Az iskolaszék tagjait a betűk egymásutánja szerint soroljuk fel. Így járva el, nem bocsátkozunk azok érde- meinek a megbirálásába egy más alapon készített sor- renddel. Ez ajánlt módon a tagok felsorolását senki sem veheti sértőnek, míg más egymásután sértő is lehetne az által, ha érdemesebb egyént hagynánk hátul.

A tanító személyzet szintén betűrendben soroltas- sák elő, e sorrendbe véve a tanítónőket is, ha mindjárt csakis a női munkát tanították. Az igazgató-tanító se válják ki e rendből igazgatói állásánál fogva, mert ha nevének kezdő betűje hátrább is — talán a sor végére — vetné, ott is igazgatónak marad.

A tanító személyzetnél számláltassék elő, ki, melyik osztályban tanított. Ide jegyzendő még az is, ha például tornát vagy éneket tanított más osztályban. A mely is- kolánál pedig szakrendszerű tanítás otthonos, a tanító tárgyai és az osztályok megjelölendők, melyekben tanított és hogy melyik osztály vezetője.

Az ily rendszerű részletezés felelősebbé teszi a tan- itót tárgyaiért, elősegítője lehet a nemes versenynek, készítője a komoly előkészülésnek.

A tantárgyak egymásutánja a szerint legyen, mi- ként a népoktatási törvénykönyv előszámlálja. Ha oly mel- lékes tantárgy jó elő, mely ama könyvben nincs fővéve — mint az illetan vagy egészségtan — az ilyen jöjön azon tantárgy után, melylyel egy tudománykörbe illik, esetleg a tantárgyak végére. A tantárgyak a megfelelő osztály névsora előtt soroltassanak fel.

Szokásban van a tantárgyak közt külön elbeszéléseket és verseket (szavalat más helyt) fölvenni. Minthogy ezek nem külön tantárgyak, kihagyandónak véljük, mert amugy is elő kell jöniök a beszéd-értelem gyakorlatok, az ol- vasókönyv kapcsán. A történelem és földrajz kapcsán is tanítunk verseket vagy a hittan útján imákat, és még sem említünk a tantárgyak közt történelmi, földrajzi ver- seket vagy a hittan után imákat. Hisz ily formán a tantárgyak során előszámlálhatnók a példabeszédeket, a közmondásokat is.

Az írás az olvasás előtt van fölemlítve rendszeren; pedig helyesebb, ha ez is a maga tudománykörében — a művészeti tantárgyaknál — jó elő és pedig fontossá- gánál fogva legelől e körben. Az I-ső osztálynál is he- lyesebb így írni írás, olvasás és nem irva-olvasás, mert ez utóbbi a tanítás módszerét jelenti, s nem a tan- tárgyat.

Főlslegesnek tartjuk a tantárgyakat azután részle- tezni, hogy t. i. mit tanítottunk a számlan vagy földrajz köréből. Kijelöli ezt amugy is a népoktatási törvénykönyv vagy a tankönyv is, mely miniszteri rendelet szem előtt tartásával szerkesztetett. Főlsleges ugy a tanító, mint egyes tantárgyak heti óráinak a számát közölni. A hasz- nált tankönyvek jegyzékét szeretnők látni az értesítőben, azon okból, hogy lássuk, kik haladnak a korrál, melyek a jobb tankönyvek, vagy kik cserélik minden évben a tankönyvet a gyermekek kezében, a mi által gyakran költségeket okoznak a szülőknék. Ez ügy vizsgálatát azon-

ban mégis inkább óhajtának a tanfelügyelőségekre bizni, mint nyilvánosságra hozni.

A tanítványok névsora betűrendben közöltessék és nem érdem szerint, hogy ne érezze senki utolsó voltát. A legtöbb értesítő e rendet követi, de még is akadnak oly ósdi tanítók, kik tanítványaikat érdem szerint sorol- ják fel, jeléül annak, hogy a paedagógiával keveset törőd- nek. Ha szemügyre vesszük az ily értesítők szerkesztőit, csakugyan azon tanítók tartják e nem ajánlt sorrendhez maig is magukat, kiket e névvel: gyenge tanítók szoktak említeni. Vegyes iskoláknál külön álljanak a fiuk és kü- lön a leányok, a miként ülnék az iskolában is, nem pedig egy névsorban. De meg sokszor a vizsgálaton hat zava- rólag a kérdező iskolaszéki tagra az ily együttes névsor, mert jelzi, hogy a leányok kimennek, míg a fiukat kér- dezi s ily előzmény után megesik, hogy az együttes név- sorból mégis leányt szólít fiú helyett.

Az osztályok a legalsón kezdődjenek s a mint ren- desen számlálunk felfelé, ugy következzenek E sorrendet természetesebbnek találjuk, mint ellenkezőleg a legfelsőn kezdve.

Az érdemsorozati napló az értesítő névsorával össz- hangzó legyen.

Egy osztály tagjainak elősorolása után következék az osztály létszámának a kiírása (külön a fiuk, külön a leányok). Ezután a kimaradtak (eltávoztak) és elhaltak névszerinti felemlítése. A kimaradtakat és elhaltakat a jelenlevők sorába írni nem tartjuk helyénvalónak. Láttunk oly esetet, hol a vizsgálaton a tanító tiszser jelentette egymásután a felelésre szólított tanítványairól, hogy ki- maradt. E tanító, hogy sokat mutasson tanítványainak száma s az ő baja, még azt is kinyomatta az értesítőjé- ben névszerint, a ki csak egyszer volt iskolájában. Hogy az ily tanítót a külsőség vezérli, e dologból könnyen ki- magyarázható. Értesítőjéből egy tanítvány sem maradt ki, de tényleg igen sok

A hasonló nevű tanítványok (névrokonok) az apa, utca vagy helyiség neve helyett ifjabb és idősebb jel- zővel különböztessenek meg, miként ez szokásban van a nagy emberek társaságában is.

Ha vagy egy gyermek az iskolából kizáratott, en- nek még megemlítése is maradjon ki az értesítőből. Le- gyen ez a kimaradtak közt, hogy ne kellessen valakit ily korán megbélyegezni a nyilvánosság előtt s rosszasá- gának emlékét maradandóbbá tenni. Hiszen ez csak gyer- mek, még fiatal; hosszú út áll még előtte, hogy nagy korára becsületes ember válhassék belőle.

A statisztikai adatok felsorolásánál csak is az ösz- szes létszám mutattassék ki fiuk és leányok szerint és ezek együtt, a kimaradtak és elhaltak, miután az osztá- lyok szerinti létszám a tanulók névsorával kapcsolatban előjött.

Végül óhajtának, hogy ha a felekezet vagy a község, több iskolát tart fenn, az iskoláira vonatkozó adato- kat egy értesítőbe foglalva, adná ki az iskolaszék elnöke és jegyzője. Így költség megtakarítás mellett az egyház vagy község iskoláit egybefoglalva látná, mi csak a fen- tartó testület érdemeit öregbítené, az érdeklődőkre nagy benyomást tenne. E mellett a tanítók közt fennálló vi- szony is szorosabbá fűződnek az egy helyre tartozás tu- datában.

Vásárhelyi Gyula.

Humboldt elve a természetrajz tanításánál.

„A föld egy jól rendezett egészet alkot, melynek egyes tagjai kölcsönösen feltételezik egymást és pedig oly módon, hogy a legcsekélyebb dolog is bizonyos fontossággal, jelentőséggel bír az egésznek főállására nézve.“

Igy fogta fel Humboldt Sándor*) (élt 1769—1859-ig) a természetet. És munkáiban oda törekszik, hogy a természetről magasabb, az ember lelkét megnemesítő világnézetet terjeszzen s az embert meggyőzze arról, hogy ezer meg ezer szál köti őt össze a természettel, s annak minden lényével. Mert a ki így fogja föl a természetet, részvétet érez minden teremtett lény iránt s nem fogja szűkkeblü, önös módon csak azt figyelmére méltatni, a mi neki közvetlenül árt vagy használ. S e felfogás, párosulva a természet rejtett, csodás szépségeinek megértésével: emeli, szilárdítja az ember gondolkodását s így erkölcsi jellemére is befolyást gyakorol.

Ilyen szempontból kiindulva, irt két lipesei tanár egy módszeres természetrajzot, melynek módszerével épen a Humboldt elveit akarják megvalósítani. Egy németországi paedagogiai gyűlésen fölmerült t. i. az a kérdés, hogy miképen lehetne a természetrajz tanítását a gépieség bilincseiből kiszabadítva, több lélekkel tanítani? Az értekező úgy vélte e fontos kérdést megoldhatónak, ha mellőzve az eddig követett módszereket: a természetrajz tanítója a természet tárgyait úgy mutatja be az iskolában s úgy figyelteti meg tanítványaival, a mint azok a természetben egymás mellett élnek, keletkeznek, egymással táplálkoznak vagy kifejlődnek, egymást védik, vagy egymás ellen harcolnak, egymástól függenek, egymással vagy egymás által elpusztulnak.

És e megfigyelés több izben történék; az állat vagy növény életének többféle stadiumában, úgy, hogy a tanítványok teljes képet alkossanak a természet életéről s fogalmat nyerjenek a nagy természetben lefolyó életfeltételekről és élettörvényekről.

E módja a tanításnak eltér tehát akár attól, mely szigorú rendszert követve: az állatokat, növényeket vagy ásványokat családok, rendek, osztályok stb. szerint egymás után tárgyalja. S eltér attól is, mely a családokból egy-egy tipikus példányt kiválasztva, azt ismerteti meg részletesebben.

Az értekező elveit, a mint az imént említém, magáévé tette két lipesei tanár: Kiszling Ferencz és Pfälz Egmont s az elemi- és felsőbb-leányiskolák számára dolgoztak ki egy természetrajzot, mely h a t kurzusra osztva tárgyalja a fölvetett tananyagot. A tanító számára módszeres segédkönyvet dolgoztak ki (Methodisches Handbuch für den Unterricht in der Naturgeschichte an Volks- und höheren Mädchenschulen in sechs Kursen bearbeitet). A tanulók számára külön füzeteket, (Schülerheft).

Az I. kötet (337 lap) 1886-ban jelent meg. A II. kötet (351 lap) 1887-ben. A III. kötet a folyó évben fog megjelenni.

*) Hires utazó és természettudós. Legnevezetesebb munkája: >Kosmos.<

Az a módszer tehát, melyben e munka a természetrajzot tárgyalja új, vagy talán nem is az (mert régi közmondás szerint: „semmi sem új a nap alatt!“) de mindenestre figyelemre méltó és érdekes, azért tartottam érdemesnek szólni róla.

A következőkben rövid ismertetését adom e könyvnek; hadd lássuk, miként iparkodnak szerzők a cél megvalósítására, miként akarják ezen új módszert a tanításnál érvényesíteni.

Az első kurzus a harmadik iskolai évre van szánva. Itt szól *először* a mezőről, erdőről és tóról (mert ezek többször kerülnek még tárgyalás alá). Olyan növényeket ismertet, a melyek gyakori előfordulásuknál fogva, jellemző kinyomatot kölcsönöznek a hazai tájak képének s ezáltal a könyv a honismeretet is elősegíti.

Igy kora tavasszal megismerteti a pázsitot, a közte előforduló csirázó, fejlődő növényekkel: pl. gyermekláncz, murek. Aztán bemutatja a szántóföld néhány csirázó növénykéjét: rozs, búza, répa, lóher. Később a virágzó primulát és kőköcsint.

Májusban az erdőbe vezeti a gyermeket s a fenyő tüleveire, fiatal hajtásaira irányozza figyelmét.

A lombfaerdőből: a tölgyet, gyertyánt, bükköt és májusfát (koczerka, thea-cseresznye = Prunus padus) tárgyalja. Azonban természetes, hogy egyiket sem ismerteti kimerítően. A gyermek igen fiatal még erre s a fa sem alkalmas még e célra.

Most főleg a fa termetére, a lombra, a levélre helyezi a súlyt.

Igy mutatja be a tó növényzetét is röviden; csak azt véve föl, a mi könnyen fölfogható s a mi a növény életének épen azon idejében szemlélhető.

A második kurzus az iskolai élet 4-ik évére van szánva, s míg az első csupán a növényekkel foglalkozik, ez már az illető helyeken, s a növények társaságában előforduló állatokat is megismerteti. E kurzust azonban a kerti növényekkel kezdi. Itt ismerteti meg tehát a tulipánt, sárga violát, almafát, orgonafát. De ezekről beszélve bemutatja egyszersmind az e fákön élő cserebogarat, valamint a rovarokat pusztító seregélyt és füstfarku zenéért.

Ép így tesz a mező lakóival is. A boglárka és szarvas kerep*) után, a virágokon röpkedő szunyogot és legyet ismerteti, valamint a zöld-békát, mely a szunyogokkal és legyekkel táplálkozik. Végre a csalánt és a rajta élő (álca-korában) nappali pávaszemet (Vanessa Jo.)

A természetrajz tanítása télen sem szakad meg. A téli hónapok alatt a szobai és házi növények és állatok kerülnek tárgyalás alá. (Fukszia, Oleander, Cyclamen, Pelargonium, aranyhal, tyúk, páva, galamb, veréb, lúd, ló, tehén, kecske, juh, disznó, egér, macska és kutya).

Binder Laura.

(Folyt. következik.)

*) Lotus corniculatus.

T Á R C Z A.

Képek az iskolai nevelés köréből.

(Vége.)

Egy tanítványom többször elárulta társait, s rendszeren oly dolgokkal, hogy maga a hiba, s elkövetői úgy lefoglaltak, hogy csak később vettem észre, hogy e gyermeknél élvezet az árulkodás. Nem mulasztottam el azonnal figyelmeztetni, hogy csak rossz ember tud gyönyörködni mások szenvedésében, hogy el fogja veszíteni tanulóársai bizalmát, sőt el is útasítottam kihallgatás nélkül. Mindazonáltal egy napon diadalmas arccal egy csomó üveg-gyöngyöt, rézfüggőt és gyűrűt, s más haszontalanságot terít elé, elmondva, hogy azokat egyik társnőjétől kapta, megnevezte őt, s aztán hozzá tette, hogy miután ilyesmit iskolába hozni nem szabad, ő ide adja nekem. Mint illik, természetesen megköszönted? kérdeztem. „Igen” szolt nyugodtan. S már ekkor elhatározad, hogy megmondod nekem? „Igen” volt a habozó felelet. Már erről volt szó, s te tudod mi annak a neve, ha valaki mást mond, mint a mit gondol, egyebet mutat, mint a mit érez. A gyermek hallgatott. Te értelmes gyermek vagy, ismerned kell e hiba nevét, s akarom, hogy megmond. A gyermek alig hallhatóan felelt: „kétszínűség.”

Igen. Annak pedig, ha valakitől elfogadunk valamely jó cselekedetet azért, hogy éppen azzal neki kellemelenséget, bajt szerezzünk, annak már ravaszság a neve. E tettet egy kétszínű ravasz tett volt. s ha ehhez hasonlót többször is teszel, magad is kétszínűvé, s ravaszszá lész, a ki az iránta nyilvánuló bizalommal, s szeretettel visszaél. Úgy hiszem az erős kifejezés hatott, mert tanítványom árulkodni megszűnt, habár tudtam, hogy tárgya most is van, s hogy társai csak úgy főlhívják a bemozdásra.

Az iskola egyik tanulóját már az első osztályból ismertem leírás után, még pedig nem előnyös oldalairól. Bizonyos magánserű mozdulatot tudott tenni, ami a legkomolyabb pillanatban is nevetésre készítő volt. A réa mért büntetéseket vásott közönnyel állta ki, sőt dicselkedett vele, ha pedig megbüntetése az osztály előtt történt, annak torz-képek vágásával mulatságot szerzett. Mondhatom, szinte féltem attól az időtől, mikor e leányok közt kivételes természetű gyermek tanulóim egyike lesz. Kezdetben keveset foglalkoztam vele, feleletre sem szólítottam föl, hogy ismerjük meg s tanulmányozzuk egymást.

Legelsőbb számtanból hívtam ki a táblához. Kiállt, megrázta vállait, aztán furcsa, egyetértő tekintettel viszsze nézett társaira, ezek legtöbbje nevetni kezdett, s ő maga is velem szemben mosolyogva várta a föladatott. A helyett, hogy föladatot irattam volna vele, komolyan, de nem haraggal helyre küldtem, s más felelőt szólítottam föl. De azért egy másik órán ugyan ez a jelenet ismétlődött. A többi tanuló egy feddően körül hordott tekintet után félbe hagyta a nevetést, de ő nem. Ekkor megdöbbenő hangon szóltam hozzá: én meg vagyok ijedve rajtad; hiszen te bolond vagy.

Az én leányom kerekre nyitott szemekkel nézett meg. Vagy ha nem vagy az, azzá leszel, mert mondd, láttál e te ép eszű embert, hogy, mikor komoly dologra hívják föl, nevéssen, s ez által magát gondatlan emberek előtt nevetségessé tegye, gondatlanak előtt mondom, mert a ki gondolkozni tud, az megdöbben, az szánakozik egy ilyen gyermek fölött. Míg e magadra kaptott rossz szokást el nem hagyod, határozottan félek fölszólítani téged. Ez

alkalommal is mással feleltettem. E különösnek látszó eljárás nem tévesztette el a hatást. Segítségül jött még az, hogy osztály társai, nehogy gondolkozni nem tudóknak látszassanak, nem nevettek semmiskedéseim a tanórák alatt, ha visszatért azokhoz. Ilyenkor természetesen mindig szánalommal figyelmeztettem, hogy ez aggasztó hibán nem tud uralkodni. S e tanuló helyes magaviseletűvé alakult át, sőt jól tanult egy idő elteltével.

A gyónás napjai közeledtek. Tanítványaim tudomásomra hozták, hogy az osztályból egyik nem akar gyónni, mert már három hete szomszédjával haragban van, nem fog kibékülni soha, azt a nagy vétket pedig nem követi el, hogy így gyónják.

A haragost magam elé állítottam, — a tanulók távozta után — szomszédnőjével. Ez utóbbi elmondta az okot, hogy t. i. ő fölkérte társnője által rajza egy részének megkészítésére; eleget is tett a kérésnek, de egy másik leánya is fölkérte ugyan e rész lerajzolására, s ő, nem tudva, hogy ezért szomszédja neheztelni fog, annak is eleget tett.

Na nézd csak, szóltam a haragvó gyermekhez, tudod azt, hogy így gyónni vétek, s a helyett, hogy az akadályt eiháritsd, többszörös hibát követsz el. Itt először vétetted önmagad ellen, mert ha tiszser rajzolsz is újra egy vonalat, hogy az jobb és jobb legyen, kezded ügyesedik általa, de így vesztesz, s ha tán rajzod szebb is, mit ér, ha nem a te munkád. Aztán hálátlan voltál, mert ő kérésednek eleget tett s te három egész hétig nem szóltál hozzá. Továbbá áthágtad rendeletemet, mert tudod, hogy mindenkinek magának kell eleget tennie a réa szabottaknak, s végre a legnagyobb, hogy te ez alkalommal irigykedtél. Mert ok-e haragra az, hogy ő nem csak neked, hanem másnak is rajzolt, ilyenért csak irigykedő haragudhatik. Hiszem, hogy ezeket átgondolva, gyónás nélkül is bocsánatát kérted volna.

Elváltam tőlük, s másnap oly kedves kép volt nekem, szorosán, egymás mellett imádkozva látni őket.

Van némely gyermeknek modorában bizonyos önelttség, a mely azonban nincs a helyes magaviselet rovasára, s főképp, ha a gyermek tehetséges, alig kínálkozik alkalom, hogy ezt észre vétessük vele, s szerénységre intsük.

Igy egyik tanítványom kissé tágra nyitott ajtón át, némi kimértséggel lépett a tanterembe. Jól volt mindenik társával, de egyiket sem tekintette barátinőjeül. Csak a csendesebb játékokban vett részt, hosszas kérésre nagy ritkán. A sorban ellenvetés nélkül ment bármelyikkel az iskola kapujáig, de itt azonnal köszönt, s kiválva egyedül ment tovább. Fogékony ész, hű emlékezet tüntette ki őt társai körül. Nem mosolygott ugyan azok gyenge feleletén, vagy tudatlanságán, de tekintetében mindig ott volt az a tudat, hogy azok messze mögötte maradnak. Úgy nevezett jól nevelt gyermek volt, de a kinél a jól neveltség nem engedi látni a lelkületet, s alig engedett oda egy párszor bepillantanom. Egyszer Kairóról volt szó, már előbb az olvasókönyv beszélt róla, s átalánosan tettem föl a kérdést, hogy hol van? Kis vártatva felelt több, hogy Egyiptomban. Az én kis tanítványomat ez egyszer cserben hagyta hű emlékezete, s határozottan állította, hogy nem ott van. Most nem jut eszébe, hogy hol van, de ott nincs. A többi erősködött, s ő kijelentette, hogy fogad akár kivel, még velem is, hogy nem ott van. De mi nem fogadnánk veled, szóltam, mert nem igazságos a fogadás, mikor az egyik fél valamit bizonyo-

san tud. Én tudom, társaid szintén jól emlékeznek, menj tehát, s keresd meg a térképen. Csakhamar megtalálta, s megszegyenülve ment helyére.

Úgy látszott, társait egy kis káröröm fogta el, mert mosolyogtak fölötte, egy élénkebb pedig összecsapta kezét, hogy „ugyan mért nem fogadtunk?”

Úgy találtam, hogy ez most elég büntetés, visszatértem minden további megjegyzés nélkül a megszokott tárgyhöz.

Más alkalommal beszélgettünk ketten. S mert egy pár gyermekről kicsinylőleg szólt. kérdeztem, hogy nem minden társát szereti egyformán? „Igen — telett közönyt — csak azt a kis püpost nem. Olyan tolakodó, mindig csak ott kapom magam mellett. Mindig kérdez valamit, vagy kér valamire.”

Egy pillanatnyi csend után szóltam csak: Nem is képzeld, milyen bánatot okoztál nekem. Részben e kis leányért, mert a mit te tolakodásnak nevezel, az szeretet, bizalom irántad. Ő érzi, hogy te ép lévén, könnyebben tanulsz, s hiszi, őt is támogatni fogod. Mennyire csalakoznék látva, hogy te ez egészséges testtel, s ép észszel nem látod be, hogy neki szükséges a te szereteted.

De más felől szomorít e nyilatkozatod azért, mert e kis leány anyja barátnóm, a kit én nagyon szeretek. Gyakran látogatom őket. E szegény gyermek mindig kedves, jó szívé. Anyja odaadással szereti őt, s nagy gyermeke testi fogyatkozása fölötti bánata. Vigasza csak az, hogy az emberek, kikkel találkozik leánykája, az életben elfelejtetik jóságukkal, hogy ő nem ép. Szegény anyának, mily korán, s keserűen kellene csalódnia, ha hallaná a te szavaidat.

Az én kis tanítványom merően nézett reám, okos szemei könyben kezdtek úszni. Kis vártatva szó nélkül hagytam el a tantermet. A kis leány fogékony lelkületéről tanuskodott az, hogy e jelenet után nagy és előnyös változáson ment át.

Tanítással foglalkozók előtt az ily, s ezekhez hasonló képek nem ismeretlenek. De kérdezhetné valaki, hogy ezekkel szemben mindig csak szó? — Igen, okkalmóddal hatalmas fegyverünk az, s bizonynyal midőn nagyobb hibák kiirtására törekszik, kicsinylőleg néz minden nevelő a rendelkezésére állott büntetésekre addig, míg szóval sikerül a gyermek lelkére hatnia. Csak vissza-térő hibáknál, talán keserű emlékeztetőül szenvedtetni meg a physikumot, tapintattal, nehogy a büntetés még öreghítse a hibát. Még az első korosztályokban kevésbé kell erre tekintenünk, de annál inkább igen a 10—12 éves leánygyermeknél. Magyarázata abban van, hogy, midőn emelkedésre készjtük a gyermek lelkét, midőn nemesítő gondolatokkal óhajtuk foglalkoztatni, visszaesést idézhelnénk elő, lekötve a szellemet kicsinyes, vagy elkészerítő büntetésekkal.

Schwarzczel Adél.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Eötvös-alap” orsz. bizottságának közleménye.

A magyarországi tanítók Eötvös-alapjának jótéteményeit kiosztó orsz. bizottság f. év augusztus 20-án tartotta meg Budapesten rendes évi gyűlését. Jelen voltak a gyűlésen: Varga István n.-kőrösi tanító elnökléte alatt Szőke István főv. árva-házi igazgató mint jegyző, Péterfy Sándor előadó, Örley János pénztárnok, Luttenberger Ágost titkár. Zelenka János nógrádmegyei, Somlyay József szabolcsmegyei és Wolfgang borsodmegyei képviselőkön kívül Neiger Sándor, Tanos Imre. Vajdady Gusztáv a központból, Ruzs János Tisza-Földvárról és több más az ügy iránt érdeklődő tanító.

Az előadó jelentése szerint ezúttal a kiosztás alá eső 1600 forintra az egyetemi tanulók közül heten, másféle iskolák növendékei közül pedig huszonheten folyamodtak ösztöndíjért, a segély összeg-kre vonatkozólag pedig 29 folyamodvány küldetett be. A 63 folyamodvány beható tárgyalása után ösztöndíjban részesültek: 1.) Wirtschafter Mór a bpesti m. kir. tud. egyetem mózes vall. orvostan hallgatója, dunaszerdahelyi tanító fia. (Ezen 100 frtyi ösztöndíj felét Lederer Ábrahám ajánlotta fel illetőnek a nevét viselő alapítványból.) Ötven-ötven frtyi ösztöndíjban részesültek: 2.) Náda Gyula a bpesti m. kir. egyetem III. éves mózes vall. böles. hllg. nagykárolyi nyug. tanító fia 3.) Kótai Pál a m. kir. József műegyetem II. éves ev. ref. hallgatója, szatmári tanító fia. 4.) Braun Gyula a bpesti m. kir. tud. egy. II. éves mész. vall. orvostanhallgatója, tiszaföldvári tanító fia. 5.) Diener Mór a bpesti m. kir. egy. I. éves mész. vall. orvostanhallg. veszprémi tanító árvája. 6.) Melczér Gusztáv a bpesti m. kir. egy. I. éves ág. ev. böles. hallg. dobsinai tanító fia. 7.) Kovács László a debreczeni akad. III. éves ev. ref. növendéke, békési tanító fia. 8.) Nagy Károly a nagyenyedi akademia II. éves ev. ref. növendéke, kis-borosnyói tanító fia. 9.) Sziráczky Gyula a bpesti pádagógium ipartanítóképző intézetének ág. ev. növendéke, szarvasi tanító fia. 10.) Halasy Jenő a bpesti polg. isk. tanítóképző intézet II. éves ág. ev. növendéke, nagy-rőcei polg. isk. tanító fia. 11.) Kazuván János a csák-tornyai áll. tan. képezde II. éves róm. kath. növendéke, izsakácsi tanító fia. 12.) Gruy Frigyes a selmeczi ág. lyceum VI. oszt. ág. ev. tanulója, a körmöczbányai tanító fia. 13.) Csia Osszár a vasuti tisztképző tanfolyam r. kath. hallgatója, brassói tanító árvája. 14.) Pacesz Gyula, a soproni ág. lyceum VIII. oszt. ág. ev. növendéke, cziukotai tanító árvája. 15.) Tóth Endre a győri r. kath. tanítóképző intézet I. éves róm. kath. növendéke, medvei tanító fia. 16.) Magyar Árpád a csurgói áll. tanítóképezde I. éves róm. kath. növendéke, mesz-tegnyei tanító fia. 17.) Brocken Jenő a selmeczi ág. lyceum V. osztályának ág. ev. tanulója, pilisi tanító fia. 18.) Metzl Etelka a pozsonyi áll. tanítóképző-intézet I. éves mész. vall. növendéke, rózsahegy tanító leánya. 19.) Boga Ida a bpesti áll. felsőbb leányiskola V. osztályának róm. kath. növendéke. gyergyó-alfalusi felső népiskola igazgatójának leánya, kinek Zirzen Janka adományozta a nevét viselő alapítvány ösztöndíját.

Ötven forintnyi segélyösszegekben részesítettnek:

1. Máthé Lajosné, keői ev. ref. tanító özvegye. 2. Berényi Sándorné volt főv. közs. r. kath. tanító özv. 3. Szíjj Károlyné czeglédi ev. ref. tanító özv. 4. Néhai Batty Károly kecskeméti ev. ref. tanító árvái. 5. Simon János ó-dellői ev. ref. nyug. tanító. 6. Berecz Imréné, győri ág. ev. tanító özv. 7. Pataky Ferenczné főv. róm. kath. v. közs. tan. özv. 8. Pammer Jánosné iharos berényi ág. ev. tanító özv. 9. Néhai Soha Árpád főv. róm. kath. tanító árvái, kiknek Örley János adományozta a nevét viselő alapítvány jövedelmét. 10. Grusz Jánosné a felső-mihályi róm. kath. tanító özv., ki a Rökk-Szilárd féle alapítvány jövedelmében részesül. 11. Bartha Károly tatrangi ev. ref. volt áll. elemi isk. igazgató. és 12. Komesz György maros szent-annai gör. kath. tanító, e két utóbbi folyamodó az „erdélyrészi közm. egyesület” által ajánlatott az Eötvös-alap orsz. bizottságának a Gyertyánffy-féle alapítványnak 1887-ik és 1888. évben esedékes jótéteményére.

Az osztó bizottság sajnosan győződött meg arról, hogy a jelen évben is igen sok oly folyamodót kellett a kiosztás alá eső összeg csekély volta miatt üres kézzel elbocsátani, a kik az alap támogatására teljesen méltók lettek volna. Az első ízben folyamodókat azonban jórészt kielégíthette, csak néhányan nem részesülhettek közülök támogatásban. Nehányat ugyanis azért nem lehetett az új folyamodók közül ösztöndíj-

ban részesíteni, mivel nem mutatták be a múlt és a jelen tanévről szóló rendes évi bizonyítványait, egyik pedig azért nem jutott ösztöndíjhoz, mivel nem tett eleget az alapszabályzat azon pontjának mely szerint csak azok tarthatnak az Eötvös-alap jótéteményére igényt, a kik annak a legutóbbi öt évben rendesen fizető tagjai voltak. Volt az ösztöndíjért folyamodók között olyan is, a kinek atyja csak a jelen évben lépett az alap tagjai közé, kellett az osztó bizottságnak régebbi helyes határozata értelmében azokat a tagokat kell első sorban támogatni, a kik az alaphoz nem csak akkor kezdenek járulni, a midőn annak jótéteményeit is igénybe akarják venni.

A segély összegeikért első ízben folyamodók közül is el kellett az osztó bizottságnak két egyént azért ejteni, mivel az egyik még csak 3 ízben járult az alaphoz a rendes 1 frnyi évdíjjal, a másik pedig az utóbbi években nem teljesítette az alap iránt való kötelezettségét. Holott az alapszabály világosan kimondja, hogy a kik 2 egymásra következő évben nem teljesítik fizetésbeli kötelezettségeiket, az Eötvös-alap jótéteményeire vonatkozó jogukat elvesztik és azt csak úgy nyerhetik vissza, ha az alap iránt való minden tartozásukat eleve kiegyenlítik. Egy új folyamodót meg azért kellett mellőznie az osztó-bizottságnak, mivel rendes állásban levő és rendes jövedelmet élvező tagokat nem részesíthet az Eötvös-alap segélyben, még ha ez állás, a melyen működik még oly silány volna is; e tekintetben csak a Gyertyánffy-féle alapítvány jövedelmére nézve tesz az alapító levél kivételt, a mennyiben ötven frtos segélyre az „Erdélyrészi közművelődési egyesület” oly egyéneket is ajánlhat, a kik még rendes állásban vannak és rendes jövedelemben részesülnek.

A jelen évben, miként a fentebbiekből kitűnik, a 63 folyamodó közül harminczegyen részesültek az Eötvös-alap támogatásában, vallásukat tekintve van e 31 egyén között: 8 róm. kath., 1 gör. kel., 8 ág. ev., 8 ev. ref., és 5 mőz. vallásu.

Alapunk keletkezése óta 13 év alatt 137 róm. kath., 67 ev. ref., 66 ág. ev. 5 gör. kath., 5 unit., és 46 mőzes-vallásu tanítói család gondjait enyhítette és összesen 326 esetben 23750 forintot utalványozott ki nekik. Áldásos tevékenysége abban is nyilvánult, hogy három ízben az országos csapások alkalmával tekintélyes összegeket nyújtott külön gyűjtések rendezése által a szerencsétlenül járt kartársaknak, 9 év óta pedig egyes vidéki tanítók egyetemienken tanuló gyermekei 2280 forintot kaptak az alap pénztárából irodai segédkezésükért, végül a „Tanítók orsz. árvaháza” is három ízben összesen 830 frtot kapott az Eötvös-alapból. Az alap tőkésített vagyona jelenleg 35.862 frt 34 kr. Ezen kívül volt a pénztárnok kezelésében a jelen évi július hó 31-én tartott gyűlés alkalmával 2677 forint és 93 kr. tiszta évi jövedelem. Nem olyan fényes tehát az Eötvös-alap jelen állapota, mint a minőnek azt ezelőtt évekkel, az alapítás alkalmával sokan remélhették s épen nem olyan erős a tanítók ez országos jótékony egyesülete, mint a minő lehetne, ha az a 4200 rendes tag gyanánt beiratkozott tanító teljesítené is egyizben elvállalt kötelezettségét rendesen. Ugyanezért az orsz. gyűjtő és kezelő bizottság nevében ezuttal is felhívjuk a kir. tanfelügyelő urat, a tanítói egyesületeket és testületeket valamint az ügy iránt érdeklődő kartársakat és emberbarátokat, fogadják hathatós pártfogásukba az Eötvös-alapot; siessenek minél több rendes tagot gyűjteni és gondoskodjanak az egyes tanító-testületek arról, hogy az 1 frtnyi évdíj a tagokul beiratkozott kartársak részéről pontosan beszolgáltassék és az alap jövedelme krajczáros gyűjtések és más egyéb jövedelmi források útján évről-évre emelkedjék, mert ha maguk az alap rendes tagjai nem igyekeznek annak fejlődését kellőleg előmozdítani, hiába viseli intézetünk az országos nevezetét, csak gyenge és tehetetlen marad az azon nagy feladatokkal szemben, a melyek reá évenként várakoznak.

Mi mint az alap gyűjtésével és kezelésével megbízott testület, nem szüntünk meg kötelességünket tőlünk telhetőleg hiven teljesíteni és él bennünk még a reménység arra nézve, hogy eme felhívásunk sem talál mindenütt sikert fülekre és elfásult szívekre. A legjobbat várván, maradtunk

az Eötvös-alap ügye iránt érdeklődő kartársaknak hűséges munkatársai, a gyűjtő és kezelő orsz. bizottság nevében Budapest, 1888. aug. 22-én.

Péterfy Sándor s. k. elnök. Luttenberger Ágost s. k. titkár. Örley János s. k. pénztárnok.

I R O D A L O M.

Olvasókönyv az alsófoku ipariskolák számára. A nm. vall. és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr által 1887. évi július 23. án 27,496 sz. a. kiadott tanterv tekintetbe vételével, irták és szerkesztették Paal Ferencz, a kolozsvári állami tanítóképezde igazgatója és Kiss Sándor, a kolozsvári kereskedelmi akadémia igazgatója. III. kötet. Az ipariskolák 3-dik osztálya számára, kiadja a kolozsvári ipariskolák felügyelő bizottsága. Ára 50 kr. Kapható a szerzőknél. E könyv a napokban kerül ki a sajtó alól. Alkalmunk volt megtekinteni, s meggyőződni, hogy a szerzők ismét egy hasznos művel gazdagították olvasókönyv-irodalmunkat. Ugyanazon szorgalommal, szakértelemmel s lelkiismeretes utánjárásal van készítve ezen harmadik kötet is, mint az azt megelőzőt két első kötet, melyeket az ipariskolák széles körben tetszéssel fogadtak s vettek be használatra. Szerzők figyelembe vették nemcsak azt, hogy mit kellene tudni egy ipariskolai növendéknek, hanem azt is, hogy mit tudhat s tanulhat az meg a jelen körülmények között. Gondot fordítanak az értelem fejlesztésére, a legszükségesebb ismeretek közlésére, de nem felejtkeznek el a szív nemesítéséről sem. Átalán az egész könyvön igaz hazafias szellem s nemes erkölcsi érzés melege ömlik el. Irálya egyszerű, világos, könnyen érthető s megnyerően vonzó. Nyomása tiszta, kellő nagyságu betűkkel; papírja jó, megfelel a szem egészségügyi követeléseinek.

Melegen ajánljuk az ipariskolák figyelmébe.

Beküldetett: Földrajz az elemi népiskolák IV. és V. osztályai számára. Szerkesztették: Boga Károly és Szentgyörgyi Lajos. Budapest, 1889. Stein János bizománya, Kolozsvárt. Ára 30 kr. A betűk nagyok, kiállítás csinos, a mellékelt pár kép tiszta nyomásu. Érdelemes megbírálás végett a könyvbíráló bizottsághoz tettük át.

A hangjegyszerinti énektanítás gyakorlati könnyű módja, különös tekintettel a népiskolára. Irta Szébenyi József, miskolci k. tanító. Ára 80 kr. Énekgyakorló könyv az előbbi vezérkönyvhöz. Rendezte Szébenyi József. Ára 40 kr. Mindkét könyv megjelent 1888-ban Egerben. Kapható Lóvy József és fia bizományában Miskolcon.

Összhangzattani gyakorlókönyv. Zeneiskolák s tanítóképző-intézetek számára szerkesztette Kapi Gyula, tanítóképző-intézeti igazgató. II. füzet. Budapest. Franklin-társulat. 1888. Ára 40 kr.

Német nyelvképző iskola gyakorlati példákban. Olvasás, nyelvtan és fogalmazás egyközpontu körökben. Irta Szirmai József. III. rész. Budapest, Franklin-társulat. 1888. Ára kötve 30 kr.

Az iskolai fegyelemlről. Külön lenyomat a brassói r. kath. főgymnasium 1887—8. évi értesítőjéből. Brassó, Nyomatott Alexi könyvnyomdájában.

Az uzsora. Irta egy népbarát. A közművelődési és gazdasági egyesületnek ajánlva. Budapest, 1888. Kókai Lajos könyvkereskedése. Ára 10 kr.

V E G Y E S E K

— **Véglegesítés.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter Eszenyi Erzsébet bánffy-hunyadi áll. el. iskolai tanítónőt állásában végleg megerősítette.

— **A kis-sebesi iskola megnyitása.** Kis-Sebesen az ottani bányatulajdonosok és az Emke által létesített el. népiskola ünnepélyes megnyitása e hó 8-án volt. Kolozsvárról, Bánffy-Hunyadról és Csucsáról többen rándultak ki. A társaság a bányatulajdonosok és a telep munkásai részéről ünnepiesen fogadtattott. A különböző nemz. tisztű munkások nevében, mindenik részről egy-egy munkás üdvözölte a társaságot saját anyanyelvén (magyar, német, román olasz, tót és horvát), s köszönte meg az iskola alapítását. E beszédekre dr. Felméri Lajos tanár felelt egy tartalmas beszéddel. A megnyitás d. e. 11 órakor történt. Dr. Haller Károly gondnoksági elnök bevezető szavai után, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő tartott egy emelkedett szellemű magvas megnyitó beszédet. Kifejezte elismerését az alapítók iránt, hazafias érzéstől áthatva szívókre beszélt a szülőknél és gyermekeknek s lelkesítette az ifju tanítót. Igérte, hogy a maga részéről, hivatalos állásánál fogva egyszerűen és buzgalommal fogja gyakorolni az áll. felügyeletet az iskola felett. Utána Makfalvi Ferencz tanító szólt. Végül Gyarmathy Miklós alispán fejezte ki köszönetét az alapítók iránt, s egyszersmind azon ígérte, hogy az iskolát a maga hatáskörében támogatni fogja.

— **Szíves megemlékezés.** Benedek József kolozsvári ev. ref. igazgató tanítót f. hó 8-án 30 évi tanítósága évfordulója alkalmából a helybeli s vidéki kartársai s barátai közül többen, jó kívánságaikkal mellet egy szép albummal és serleggel lepték meg. Ugyanezen alkalomból az egyház részéről is többen megemlékeztek a közbecsülésben álló férfiről. Szász Domokos püspök egy szép levélben adott kifejezést elismerésének, s Madách az Ember Tragediája díszpéldányával ajándékozta meg. Szász Gerő egyházker. közjegyző, dr. Kolozvári Sándor főgondnok stb. személyesen keresték fel a tanúgy buzgó munkását és az egyház régi hasznos tisztviselőjét. Fogadják az ünnepelt tőlünk e helyen is legszívesebb jó kívánságunkat.

— **Részvétirat.** Trefort Ágoston. vall. és közokt. m. kir. miniszter halála alkalmából, a kolozsmegyei tankerület részvétiratot intézett a családhoz.

— **Nyugdíjazás.** Özvegy Czirják Albertné az orsz. tanítói nyugdíjintézetből évi 84 frt segélypénzt nyert.

— **Felvétel a helyi áll. tanítóképezdebe.** A folyó 1888-9. tanévre az áll. tanítóképezde I. osztályába 19 növ. vettek fel.

— **A kolozsi iskola helyisége.** A m. kir. pénzügyminiszter a kolozsi kincstári volt bányanagyi lakást, melléképületeivel s a hozzá tartozó 2 hold területű kerttel együtt, az ottani állami iskola helyiségéül a vall. és közokt. miniszter rendelkezése alá bocsátotta. Az iskola e helységbe e hó végén költözik be.

— **Felvétel a helyi áll. tanítónő képezdebe.** Folyamodtak 69. vizsgálatra bocsátottak 42-öt, bevettek az I. osztályba 26-ot, s ezek közül a benlakásra 11-et.

— **Beiratások eredményei.** Városunk majdnem minden iskolájának I. osztályába a folyó tanévre nagy számmal jelentkeztek. A polgári fiu-iskola I. osztályába felvettek 72 növendéket. Az I. községi el. iskola I. osztályába 73-at. A II. közs. iskola I. és II. egyesített osztályába 78-at (az I. osztályból, hely nem léte miatt, visszautasítottak mintegy 50-et.)

— **Tanítói állomás üresedésben.** Kádár Ferencz nyárszói közs. iskolai tanító, eltávozás folytán, állásáról lemondott. Helyét az iskolaszék pályázat útján fogja betölteni.

— **A vallás- és közoktatásügyi miniszterium vezetése.** A miniszteri tanács a vallás- és közoktatásügyi miniszterium teendőinek vitelét Berzeviczy Albert államtitkár vezetésére és felelőssége mellett reá és Gönczy Pál államtitkárra bízta. A miniszteri ellenjegyzést és kiadványozást igénylő ügyek ellátása Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszternek van fentartva.

— **Köszönet.** De Gerando Antonina, a kolozsvári felsőbb leányiskola igazg. szíves volt a kolozsvári áll. tanítókör önképzőkörét Michelet francia forradalom történetének általa eszközölt fordításával megajándékozni. Fogadják a becses ajándékért a kegyes adományozó az önképzőkör hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1888. szept. 12-én. Az elnökség.

— **Tankönyvek és tanszerek jegyzéke.** Mai számmunkhoz mellékeljük Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedése és könyvkiadóhivatala jegyzékét az 1888—89. iskolai évre. Az említett könyvkiadóhivatal, Budapesten Andrassy-út 21. sz. alatt, e jegyzéket vidékre is bárkinek ingyen bérmentve megküldi. A jegyzék úgy tartalmáért, valamint czélszerű berendezéséért figyelmet érdemel.

— **Az összes tankönyvek a más könyvtáraknál is dívó feltételek mellett kaphatók:** Aigner Lajosnál Budapesten, Váci- és Zsibárusutca 1. sz.

— **A heti tanórak száma a népisk.-ban.** Stockholmban 27—33, Christiániában 27, Berlinben 22, Hamburgban 26—31, Lipcsében 18—30 a fiu, 18—32 a leányiskolákban; Münchenben 21—30 a fiu, 23—30 a leányiskolában; Bâselben 20—30 a fiu, 22—30 a leányiskolában.

— **Fröbel Frigyesnek,** a nagynevű paedagogus özvegyének az elhunyt Frigyes császár 3000 márka évi nyugdíjat rendelt élte fogytáig.

— **Katonai előgyakorlatok.** A mánedorfi (Schweiz) iskolai előjáróság elrendelte a katonai előgyakorlatok behozatalát. 60 növendék iratkozott be; a két altanító és egy néhány tiszt vezetik az oktatást.

— **Párisban** egy francia tanítókból álló tudományos-irodalmi társaság alakult, a mely feladatul tűzte ki a tanítók tudományos és pedagógiai kiképzését. A tagok száma korlátozott (500.) A felvételt tudományos működés kimutatása mellett eszközlik.

— **A herisani (Schweiz) iskolaszék** megtiltotta a tanítóknak bármilyen nyomtatványok (napilapok, folyóiratok) terjesztését; épen így megtiltotta a tanítók vagy tanítónők számára veendő emléktárgyak beszerzésére a pénzgyűjtést. Ez utóbbi határozat hozatalnál azon gondolat volt irányadó, hogy a meggyökeresedett szokással, mindig egy bizonyos pressió van egybekapcsolva, a mely számos szülőnél kedvetlenséget szül.

— **Poroszország nyilvános oktatásra** 211 millió Márkát ad, úgy hogy a népességhez viszonyítva fejenként 7,40 Márka esik. Ezen összegből fordítanak: egyetemekre 15,8 milliót, tanítóképzőkre 29, elemi iskolákra 156,9 és szakiskolákra 8 millió Márkát.

— **Uj naptár.** Dr. Toldy László, Budapest főváros le-
vélárnoka „Törvényhatósági Naptár“ cz. naptárra hirdet elő-
fizetést. E naptár magában fogja foglalni egy jó naptár ke-
retébe tartozó dolgokon kívül Magyarország összes közigaz-
gatási hatóságainak teljes névtárát; Tisza Kálmán, b. Orsz.
Béla, gr. Szapáry István, Ráth Károly és Kammermayer Ká-
roly arcképeit és életrajzait. Ára díszes vászonkötésben, írónal
ellátva 1 frt, mely a naptár megjelenése után fizetendő.
A megrendelés fent említett dr. Toldy Lászlóhoz intézendő.

TARTALOM: Esmék az iskola nevelő hatásáról. *Dortsiák Gyula.* — A népiskolák értesítőiről II. *Vásárhelyi Gyula.* — Humboldt elve a természetrajz tanításánál. (Folytat. köv.) *Binder Laura.* — Tárca: Képek az iskolai nevelés köréből. (Vége.) *Schwarz Adél.* — Egyesületi élet. — Vegyesek.